

Pánczél Petra

Tudományos és érzelmes tárlatvezetések a Novemberi kiállításon

Abban nincs semmi meglepő, ha ugyanabban a térben egyszerre több művészeti ág képviselteti magát. Manapság pedig az is egyre gyakoribb, hogy egy kiállításhoz – az ilyenkor szokásos művészettörténeti diskurzuson túl – irodalmi asszociációk, pszichológiai „elemzések”, vagy ne adj’ isten színházi/dramaturgiai megközelítések is társulnak. Mintegy végkifejletként akár a kereskedelem is megjelenhet a színen; vagyis a kiállítótérben.

A ZAZEE Kulturális Egyesület 2018 végén (november 23-december 1. között) rendezte meg a *Novemberi kiállítás – Decemberi LICIT* elnevezésű programot. Mint azt a cím is jelzi, egy képzőművészeti aukcióról van/volt szó, melyet egy felvezető kiállítás előzött meg. Ennek ideje alatt különféle tárlatvezetésekre is sor került. Az Arany Bárány Hotel pinceklubjában 43 zalaegerszegi, vagy a városhoz valamilyen formában kötődő művész mutatta be, illetve kínálta eladásra (árverésre) alkotásait. A december elsejére hirdetett LICIT-et Wahorn András képzőművész vezette, ami már önmagában is felért egy művészi akcióval.

Hogy miért érdemes minderről néhány hónap elteltével is beszélni, jelzi talán az esemény – bevezetésképpen már érzékeltetett – komplexitása.

Elemezhetnénk magát a kiállítást, vagyis az egyes alkotókat és itt bemutatott műveiket. Szólhatnánk hosszabban a helyszínről, mint szimbolikus térről, hiszen a szálloda már a 20. század elején is otthont adott hasonló – sokszor jótékony célú – kulturális eseményeknek. Igaz, hogy nem a „pince”, hanem az annál rangosabb Téli kert; ám ez a tény pont jó lehetőség lenne arra, hogy a ZAZEE által szervezett program kissé „underground” mivoltára is kitérjünk. Értve ez alatt a kezdeményezés tisztán civil (az egyesület számára nem bevételorientált), és mindenféle hivatalos intézményi háttértől mentes jellegét.

Minden bizonnyal megérne egy külön ta-

nulmányt maga az árverés is: mint egyfajta művészeti tevékenységhez, kultúráközvetítéshez kapcsolódó piaci (kereskedelmi) „gesztus” és stratégiai játék. Annál is inkább, mert Zalaegerszegen a II. világháborút követően (más vidéki városokhoz hasonlóan) szinte teljesen kikopott a közéletből ez az amúgy komoly tradíciókkal rendelkező társadalmi esemény. Újjáéledéséhez pedig úgy tűnik, hogy a rendszerváltozás sem adott kellő lendületet.

Látható tehát, hogy egyazon kulturális eseményt többféle szempontrendszer szerint is lehet elemezni. A kiállítás keretein belül zajló tárlatvezetések – mint fontos programelemek – kiemelve, fókuszáljunk most az alkotás és befogadás különös (és szintén többsikú) viszonyára. Hogyan látja vajon a kollektív a szakértő, azaz a művészettörténész (objektív, elemző hozzáállás), illetve hogyan a költő-tanár, a pszichológus, vagy éppen a színművész és a borkereskedő (szubjektív, érzelmi megközelítések).

Mielőtt – a teljesség igénye nélkül – összefoglalnánk dr. Kostyál László művészettörténész, Karáth Anita költő-tanár, Nagy Réka pszichológus, Farkas Ignác színművész, valamint Pampetrics György borkereskedő tárlatvezetésének főbb elemeit, tegyük egy rövid kitérőt. Nézzük meg, hogy vajon mi lehet az oka napjaink „tárlatvezetési mániájának”; hiszen szinte nincs olyan rangos (vagy kevésbé rangos) kiállítás az országban, melyet ne kísérnének *szubjektív tárlatvezetések*.

A jelenség nem új, eredete a nyolcvanas évekre, az „új muzeológia” elméletére vezethető vissza, amikor nemzetközi szinten is megváltozott a múzeumok (és más közgyűjtemények, kiállítóhelyek) funkciójáról való gondolkodás és beszédmód. A korábbi szigorú, tudományos stílust egy új, nyitottabb interpretáció követte. Egyre fontosabb lett, hogy minél több látogatót bevonzzanak, és hogy (köz)érthető, sőt élvezhető formában mutassák be az egyes gyűjteményeket, vagy kulturális jelenségeket. Így a nagyobb múzeumok egyre inkább idegenforgalmi szempontból is fontos célállomások lettek.

Különbféle életkorú és érdeklődési körű látogatókkal, és azok változó igényeivel. Az évezred új kihívásokat is hozott: a technikai vívmányok rohamos fejlődéséhez kötődő interaktív szemléletmódot. Enélkül ugyanis a fiatalabb korosztályokat már nem lehet megszólítani.¹

Így jutunk el tulajdonképpen a tárlatvezetések számának és népszerűségének intenzív emelkedéséhez. Sikerüket éppen annak köszönhetik, hogy ezek az összejövetelek szakítanak a megszokott prezentációs formákkal és kilépnek a hagyományos – tudományos, művészettörténeti – nézőpontból. Ehelyett közismert emberek, egyéni történetekkel, saját életükből vett példákkal, vagy egy másik művészeti ág bekapcsolása révén

¹ A témának bő szakirodalma van nemzetközi és hazai szinten egyaránt. Lásd például Frazon Zsófia etnográfus Múzeum és kiállítás című kötetét (Gondolat kiadó; PTE Kommunikáció és Médiatudományi Tanszék Budapest-Pécs 2011), illetve egy 2016-os, budapesti múzeumokat és kiállítóhelyeket érintő kutatást (Az új muzeológia megjelenése a budapesti múzeumokban; Szerzők: Bodnár Dorottya – Jászberényi Melinda – Ásványi Katalin. Forrás: http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/3495/1/TurizmusBulletin_20180102p45.pdf)

közelítenek a kiállítások anyaga felé. Szubjektívebb, érzelmesebb viszonyt alakítva ki a művek és a befogadók között. Nem elhanyagolható immár az az igény sem, hogy a kiállítások (legyenek azok akár közintézményben, akár magángalériában, vagy egyéb helyszínen) ne csak a megnyitás pillanatában legyenek közösségi események, hanem a tárlat egész időtartama alatt történjen valami a térben; fenntartva így az érdeklődést. A „vezetések” tehát marketing célokat is szolgálnak, a kultúráközvetítő és szórakoztató (szórakoztatva tanító) szerepükön túl.

A Novemberi kiállítás – Decemberi LICIT kapcsán is megfigyelhető volt ez a jelenség. Annál is inkább, mert itt nem egy intézmény jegybevételeinek növelését szolgálták a tárlatvezetések, hanem az egész kulturális program végső sikerét; vagyis hogy a potenciális vásárlók, megismerve a kiállított műveket, végül aktív szereplői legyenek az árverésnek.

A kiállítás nem nélkülözte persze a hagyományos értelemben vett szakmaiságot, hiszen *dr. Kostyál László* művészettörténész (Göcseji Múzeum) is a tárlatvezetők között volt. A kiállító művészek nagy száma mi-

att nem vállalkozhatott arra, hogy minden egyes alkotásról szóljon, így inkább összegezte a tárlat lényeges „tulajdonságait”, és ennek alapján emelt ki műveket. A kiállítást örvendetesnek nevezte abból a szempontból, hogy négy generáció képviseltette magát egy térben, s ez ritka pillanat Zalaegerszeg kulturális életében. A rangidős – és korosztályát most egyedül képviselő – Szabolcs Péter szobrászművészen túl, szólt azoknak az alkotóknak a köréről, akik az Ady-művészeti gimnázium tanárai közé, vagy a városban működő másik művészeti egyesület, a VITRIN generációjához tartoznak. Őket követi a művésztanárok ifjabb csapata, vagy a városból elszármazott, ma már Budapesten, Pécsen, vagy külföldön tevékenykedő alkotók népes korosztálya. Aztán jönnek a „húszasok”: az egyetemisták, főiskolások, illetve a friss diplomások generációja.

A művészettörténész utalt arra is, hogy a kortárs képzőművészet számos műfaja, stílusa, sőt trendje megnyilvánult a Novemberi

kiállításon. Érdekes, hogy az idősebb korosztály esetében jobban meghatározható egy-egy stílusirányzat. Önmagukhoz, korábbi munkáikhoz képest kevesebb az újítás. Míg a fiatalok már nem tanáraik munkásságából nyernek inspirációt, hanem saját korosztályuk révén tájékozódnak. Jobban hat rájuk a main stream; nagyobb a kísérletezésre való hajlandóságuk, és jobban megfigyelhető a műfaji, technikai sokszínűség. Nem is szerencsés ma már stílusokat konkrétan megnevezni „beskatulázni” egy-egy alkotót valamilyen irányzatba. Inkább magából az adott műből kell kiindulni, és annak mondanivalóját megfejteni. Külön szólt, a műalkotásról, mint geográfia is. Kiemelve Tóth Norbert „budiját”, Fischer Bence Apuka pocakja című fotóját és Fischer Judit „Elfogyott ceruzáját”. A konzervatívabb ízlésűek számára talán furcsának tűnnek ezek az alkotások, ám sokaknak épp a bennük rejlő humor, csattanó ad egyfajta művészi értéket, ami vásárlásra is ösztönzi őket. Kostyál László az

árverést követően azt is megjegyezte, hogy lassan talán kialakul a városban egy olyan réteg, akinek van igénye és lehetősége arra, hogy alkalomadtán műalkotásokat vásároljon. Jelzi ezt az is, hogy a LICIT-en a tárgyak 1/3-a elkelt.

Teljesen máshogy közelített a kiállított művek felé *Karáth Anita költő-tanár*. Tárlatvezetéséhez saját versei, és néhány számára kedves zeneszám adott lendületet (szubjektív, érzelmi megközelítés).

„*A folyóparton lakom. Egy fényes, fehér kavicsal mosakszom reggelente, ujjaim között buborék*” kezdetű verse (Ár, tér) mintha éppen Tánzos György festőművész tengerparti hangulatot idéző, „vizes” képeihez íródott volna. A víz és a part az önfeledtséget sugallja a költő számára. Egy olyan állapotot, ahol a hétköznapi feszültségei feloldódnak.

Karáth Anita tárlatvezetésén a zalai táj hangulata, a szülőföldhöz való ragaszkodás és a gyermekkori emlékek is megjelentek, például egykori kollégája, Szényi Zoltán finom vonalú akvarelljei kapcsán. De „szív”-kérdések és „csók” is szóba kerültek. Ez utóbbi Bor Anna Xoxo című digitális printje miatt, aki tréfás módon, egy műalkotásba sűrítve mutatta be a csók kulturális sokféleségét és szimbólumgazdagságát. Egy galambpár turbékolásától kezdve, Klimt A csók című festményén át egészen Madonna és Britney Spears botrányos csókjáig, hogy a Brezsnyev-féle elvtársi üdvözlést már ne is említsük.

Szubjektív és tudományos is volt egyszerre *Nagy Réka klinikai szakpszichológus* tárlatvezetése, aki nyitányként a színek világába kalauzolta a látogatókat. A pszichológiában az érzelmi állapotok tükrözői leginkább a színek, amikből a kiállításon nem volt hiány. Ernszt András Zöld mozgó című festménye kapcsán a közönség azt is megtudhatta, hogy a pszichológusok szerint minél erősebb egy alkotáson a színdominancia, annál inkább mondhatjuk az alkotót érzelmileg irányított személynek. Ugyanakkor minél elmosódottabb a határ absztrakt és figuratív között, annál jobban hatnak az érzelmek a befogadóra,

mert a művész absztrakt, expresszionista módon engedi áramlani az emóciókat.

A zöld szín jelentheti például az életet, a frissességet, de a haragot, zaklatottságot is. Ugyanilyen ellentmondásos például a sokak által kedvelt kék (Tánzos György, Karner László és Gombos Zsófi képein), ami részint a remény és a nyugalom színe (ég, tenger), ám a pszichológiában a depresszióé is (az angolban a feeling blue depresszióst jelent). Nyomasztó érzések, szorongás, vagy akár skizofrénia... a művészet kapcsán jogosan vetődik fel a pszichológus meg nem válaszolt zárókérdése: ha a művész szenved a szorongástól, vagy más mentális betegségek miatt, de az alkotásai ezzel együtt csodálatosak, vajon meg kell-e őt gyógyítani?

Szubjektivitás és dramaturgia, valamint erős érzelmi vonulat és gasztronómia is megjelent a tárlatvezetésekben. Érdekes volt megfigyelni, hogy a „vezetők” közül egyedül *Farkas Ignác színművész* foglalkozott hangsúlyosan a tárlaton látható szobrokkal. A szerepeiről és az egyes színházi próbák nehézségeiről mesélő művészt nyilván a plasztikákban rejlő gesztusok, mozdulatok ihletették meg. Főleg azok, amikkel színészként sok esetben ő maga is azonosulni tud (Farkas Ferenc: *Finálé*-, Szabolcs Péter Bolond és Monok Balázs *Toronyugrás* című műve).

Pampetrics György borkereskedő révén pedig a műalkotásokban rejlő színek és hangulatok „áthelyeződtek” a poharakba. Tánzos György tengerpartja itt illatos chardonnay-ként, Horváth László vöröslő Töprengője egy lágyabb portugieser-ként jelent meg.

Ahogy minden borbán és minden műalkotásban ott rejlik a játékosság, úgy az árverés hangulatát is emelte az a slusszpoén, hogy a licitárcsákon gyerekrajzok díszeltek. Így, ha már „budi” is került a kalapács alá, miért ne licitálhatott volna arra a „WC-papír”.

A kiállításon szereplő 115 műből 45 lelt gazdára az aukció során.